

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА



Факультет філології

Кафедра загального та германського мовознавства

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

СТАРОСЛОВ'ЯНСЬКА МОВА

Спеціальність Історія та археологія

Галузь знань 03 Гуманітарні науки

Рівень вищої освіти – перший бакалаврський

Освітня програма – історія і археологія

Спеціалізація – історія і археологія

Спеціальність – Історія

Галузь знань – 03 Гуманітарні науки

Затверджено на засіданні кафедри

Протокол №1 від 28.08.2023 р.

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	Старослов'янська мова
Викладач (-і)	Ярослав Григорович Мельник
Контактний телефон викладача	(0342) 59-60-10 моб. 067 730 58 26
E-mail викладача	yaroslav.melnyk@pnu.edu.ua
Формат дисципліни	очна
Обсяг дисципліни	Кредитів ЄКТС – 3 (90 год.)
Посилання на сайт дистанційного навчання	https://d-learn.pnu.edu.ua/
Консультації	Обговорення індивідуально вибраних студентом питань і тематики з лекційних курсів та самостійної роботи
2. Анотація до навчальної дисципліни	
Предметом вивчення є кирилиця у її історичному розвитку – від моменту створення до поч. ХХ ст. Також передбачено вивчення основних періодів розвитку основних орфографічних та орфоепічних змін у повному граматичному циклі – від фонетики до синтаксису. Крім цього курс включає крім аналізу граматичних категорій читання текстів, переклад з граматичними та культурно-історичними коментарями.	
3. Мета та цілі навчальної дисципліни	
<p>3.1. Метою вивчення дисципліни є ознайомлення майбутніх фахівців з історією виникнення писемності від створення до наших днів. Опис специфік виникнення письма від староболгарської доби до ХХ ст. Вивчення фонетичних особливостей та основних змін. Читання текстів різних періодів; графічна та фонетична ідентифікація.</p> <p>3.2. Найважливіші цілі курсу:</p> <ul style="list-style-type: none"> – розглянути історію кирилиці у контексті історії слов'ян; – кирилиця та інші графічні системи; – давні кириличні тексти; – кириличні тексти XV–XIX ст. текстографічні особливості; – спрощення кириличного письма; – церковнослов'янська мова та «гражданське письмо» – реформи кирилиці; – кирилична палеографія. 	
4. Програмні компетентності та результати навчання	
<p>4.1. Загальні компетентності: упродовж усього терміну вивчення курсу студенти повинні набути теоретичного і практичного досвіду і оволодіти такими компетентностями:</p> <ul style="list-style-type: none"> а) володіти інформацією про місце слов'ян (укр. мова) у сім'ї індоєвропейських мов; б) основні теорії великої міграції народів; в) історію створення кирилиці; г) основні періоди розвитку кирилиці – від IX до ХХ ст.; д) східнослов'янська (давньоруська) редакція; е) основні текстові (палеографічні) джерела; є) хапруктерні особливості рукописних текстів та стародруків; ж) церковнослов'янська мова та її українська редакція; з) основні фонетичні зміни (у системі голосних та приголосних); і) історія кирилиці впродовж останніх 4-х століть. <p>Фахові компетентності: уміння застосувати знання на практиці; читання та аналіз тексту; історико-хронологічні зміни у графічній системі.</p> <p>4.2. Результати навчання: вивчення специфіки графем, нарядкових знаків, числової системи та їх експлікація у старокириличних текстах; уміння ідентифікувати редакції; читання текстів – рукописних та стародруків; культурно-історичні характеристики джерельного матеріалу; українська редакція церковнослов'янської мови.</p>	

5. Організація навчальної дисципліни				
Обсяг курсу				
Вид заняття			Загальна кількість годин	
лекції			14	
семінарські заняття / практичні / лабораторні			16	
самостійна робота			60	
Ознаки курсу				
Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / вибірковий	
5-й	Історія	III	вибірковий	
Тема, план		Лекція	Практичне заняття	Самостійна робота
Тема 1. Старослов'янська мова у циклі історичних дисциплін; 1.1. Місце слов'янських народів у сім'ї індоєвропейських мов; 1.2. Карта заселення Європи та карта поширення мов у VIII–XI ст.; 1.3. Історія створення кирилиці; 1.4. Періодизація розвитку кирилиці IX–XX ст. 1.5. Місце української мови у генеологічному дереві.		2	2	6
Тема 2. Фонетична система старослов'янської мови; 2.1. Система голосних та приголосних; 2.2. Числова система ССМ; 2.3. Система надрядкових знаків; 2.4. Фонетика у контексті головних змін у порівнянні з українською мовою.		2	2	6
Тема 3. Система ССМ та її еволюція; 3.1. ССМ як історичний період: послідовність періодів та фонетичні зміни; 3.2. Характеристика голосних; 3.3. Носові голосні та їх доля; 3.4. Редукція окремих голосних та зміни; 3.5. Чергування голосних та їх наслідки у системі укр. мови і у діалектах конкретного регіону.		2	2	8
Тема 4. Редуковані у системі голосних; 4.1. Слабкі позиції редукованих; 4.2. Сильні позиції редукованих; 4.3. Основні наслідки падіння редукованих та їх рефлексії у писемній та розмовній мовах.		2	2	8
Тема 5. Приголосні у системі старослов'янської та церковнослов'янської мов; 5.1. Основні групи приголосних; 5.2. Походження основних груп приголосних; 5.3. Доля (основні зміни) приголосних та виявлення цих змін у текстах XV–XIX ст.		2	2	8

<p>Тема 6. Основні зміни у системі приголосних; 6.1. Повноголосся та не повноголосся; 6.2. е-епентетікум у старослов'янський період розвитку мови; 6.3. Доля сонорних-плавних; 6.4. Основні типи спрощень у системі приголосних; 6.5. Читання текстів істор. пам'яток та вияв. фонетичних явищ у текстах. 6.6. Коментування текстів та переказ.</p>	2	2	8
<p>Тема 7. Палаталізації у системі приголосних; 7.1. Перша палаталізація та її наслідки; 7.2. Друга палаталізація та її наслідки; 7.3. Третя палаталізація та її наслідки; 7.4. Вивчення та коментар результатів палаталізації – переказ текстів. 7.5. Особливості цих явищ у текстах різних періодів.</p>	2	2	8
<p>Тема 8. Морфологічна система церковнослов'янської мови та її розвиток; 8.1. Іменник та його основні граматичні ознаки; 8.2. Дієслово у системі церковнослов'янської мови; 8.3. Числівник у системі церковнослов'янської мови; 8.4. Вивчення традицій текстів різних редакцій. Основні характеристики пам'яток писемності: літописів, євангелій, рукописних джерел козацької доби, сакральних текстів. 8.5. Вивчення церковнослов'янської мови у школі</p>	–	2	8

6. Система оцінювання курсу

Загальна система оцінювання курсу	Оцінювання здійснюється за національною та ЄCTS-шкалою. Оцінювання на основі 100-бальної шкали (Див.: пункт „8.3. Види контролю” Положення про організацію освітнього процесу та розробку основних документів з організації освітнього процесу в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника»). Загальні 100 балів включають: 25 балів за практичні заняття; 35 балів за самостійну роботу, 40 балів за колоквиуми, читання та аналіз текстів.
Вимоги до письмової роботи	Концептуально-конкретне та емпірично-верифіковане висвітлення питань
Семінарські заняття	За 5-ти бальною шкалою
Підсумковий контроль	Виконання усіх запланованих програмою дисципліни форм навчальної роботи, які підлягають контрольному оцінюванню. Мінімальна кількість балів для зарахування курсу – 50 балів

7. Політика курсу

Жодні форми порушення академічної не добросовісності не толеруються. У випадку таких подій – реагування у відповідності Положення 1 і Положення 2.

8. Рекомендована література

1. Белей Л., Белей О. Словник старословянсько-український. Львів, 2001.
2. Дранчук В. Дорогами тисячоліть. Київ, 1978.
3. Замаровский В. Спочатку був шумер. Київ, 1983.
4. Леута О.І. Старослов'янська мова. Київ, 2001.
5. Леута О.І., Гончаров В.І. Старослов'янська мова. Збірник вправ і практичних занять, Київ, 2004.
6. Мельник Я.Г. Церковнослов'янська мова. Буквар та читанка. Львів, 2023.
7. Мельник Я.Г., Лазарович О.М. Церковнослов'янська мова. Івано-Франківськ, 2017.
8. Огієнко І. Пам'ятки старослов'янської мови X–XI віків. Варшава, 1929.
9. Огієнко І. Повстання азбуки і літературної мови у слов'ян. Жовква, 1938.
10. Станіславський М.Ф. Старослов'янська мова. Львів, 1964.

Викладач к.ф.н., професор Мельник Ярослав Григорович